

eduresourceza.com

Downloaded from eduresourceza.com

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

2022

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala ke 10.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0 – 50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. MEPUTSO YE 30	Legato la godimo	28–30 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. - Dikgopolo tša go laetša bohla, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo.	22–24 -Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	16–18 -Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšo.	10–12 -Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	4–6 -Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
	Legato la fase	25–27 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tša go laetša bohla, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo.	19–21 -Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	13–15 -Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo.	7–9 -Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	0–3 -Ga go boelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto MEPUTSO YE 15	Legato la godimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3 -Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.
		-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. - Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.	
	Legato la fase	13	10	7	4	
		-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. - Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.	-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.	-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.	-Polelo ga e kgotsofatše -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se ye kaalo.	
SEBOPEGO Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. MEPUTSO YE 5		5	4	3	2	0–1 -Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.
		-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.	-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.	-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.	-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.	

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO -Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano. MEPUTSO YE 15	13–15 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tša go laetša bohla, le go hlohla mabjoko. -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.	10–12 -Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.	7–9 -Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.	4–6 -Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.	0–3 -Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.
POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto. MEPUTSO YE 10	9–10 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto.	7–8 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Diphošo ga se tše dintši.	5–6 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetoše molaetša.	3–4 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.	0–2 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane. -Molaetša ga o tšwelele le gannyane.

ELA HLOKO: Downloaded from eduresourceza.com

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela.
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego.

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Taodišokanegelo, taodišotlhaloši, taodišokgadimo, taodišokahlaahlo, taodišongangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 Pitša ya maano ga e apewe gabedi.

Go letetšwe gore molekwa a bolele gore go be go direga eng motsotsong woo ka letšatši leo. Ke eng seo a bego a tlwaetše go se dira gomme lehono se mo meletšego meno a ka godimo. O ithutile eng tiragalong ye.

[50]**1.2 Le lehono le, ke sa maketše.**

Go letetšwe gore molekwa a hlaloše seo se mo makaditšego.

[50]**1.3 Phadišano ya bommasebotsana.**

Go letetšwe gore molekwa a laetše ka fao phadišano ya bommasebotsana e phethagatšwago ka gona. A ka tšweletša dilo tše dibotse le ditlhohlo tšeo di ka bago gona ka nako ya phadišano.

[50]**1.4 Ge nka ba Tona ya Thuto ka Afrika-Borwa.**

Go letetšwe gore molekwa a bolele ka seo a ka se dirago go tliša diphetogo maamong a thuto ya Afrika-Borwa.

[50]**1.5 Mekgatlo ye mentši ya dipolitiki e ka senya temokrasi ya naga.**

Go dumela: Go letetšwe gore molekwa a bolele gore mekgatlo wo mongwe le wo mongwe o lebeletše dikgahlego le ditlhologelo tša wona. Go ganetša: Go letetšwe gore molekwa a laetše gore mekgatlo wo o bušago o ka se itebale ka go itirela boithatelo ka gore mekgatlo ya kganetšo e tla be e o lebeletše.

[50]

1.6 Leleme ke mahlaphaasanya.
Downloaded from eduresourceza.com

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše ka mokgwa wo leleme le agago ebile le senyago. Leleme, le ge e le le lennyane, le ka aga malapa, segwera le go tliša khutšo bathong.

Ka lehlakoreng le lengwe le ka phušola seriti sa motho ka lesebo, la thuba malapa, segwera le go hlola dintwa.

[50]**1.7 Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo ka moka.**

Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta woo a o nyalantšhago le seswantšho seo.

1.7.1 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A hlaloše ka moo phapoše ya go alafela balwetši e hlabotšwego goba e sego ya hlabollwa ka gona. A ka bolela ka ditlabakelo tša maswanedi ka maokelong.**[50]****1.7.2 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A ka bolela ka tlhokego ya mešomo ka nageng le ka moo batho ba logago maano a go iphediša ka gona.****[50]****PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50**

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO

Downloaded from eduresourceza.com

POTŠIŠO YA 2**2.1 LENGWALO LA SEGWERA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a utolle maikutlo mabapi le seo mogwera wa gagwe a se dirilego. Go ngwalwe ka motho wa pele le ka lebaka le le fetilego.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Aterese e tee fela ya mongwadi/moromedi.
- Letšatšikgwele le ngwalwe ka tlase ga aterese.
- Madume/matseno a makopana a maleba.
- Retšistara le polelo e be tša segwera.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi

Mohlala:

Ke nna/Mogwera wa gago

Phuti

- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane, eupša leina la gagwe fela goba sereto.

[25]

2.2 **BOITSEBIŠOPHELO LE LENGWALO LA GO TIIŠETŠA KGOPELO**

Downloaded from eduresourceza.com

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a ngwale boitsebišophelo a šomiša dintlha tše a di filwego le lengwalo la go tiišetša kgopelo ya mošomo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa**A. Boitsebišophelo**

- Tša dithuto
- Maitemogelo a mošomo
- Dihlatse

B. Lengwalo la go tiišetša kgopelo

- Retšistara le segalo e be tše di fodilego, tša semmušo.
- Sebopego le botelele tša maleba
- Aterese ya mongwadi/moromedi
- Aterese ya moamogedi/moromelwa
- Madume/matseno le hlogo ya taba
- Hlaloša gore sekgoba se o se kgopelago se phatlaladitšwe kae, ka letšatši lefe.
- Hlaloša gore go tiišetša kgopelo ya gago, o rometše boitsebišophelo bjo bo laetšago dithuto, maitemogelo a mošomo le maina a dihlatse tše pedi.
- Efa mabaka a go gatelela gore o motho wa maleba sekgobeng seo.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tša maleba.
- Mafelelo/bofelo le leina:
Ka boikokobetšo
Wa lena
Kola R (Moh.)

[25]

2.3 **TŠA BOPHELO BJA MOHU****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe gore mohu e be e le mookimogolo. A laetše ditiro le mehola ya gagwe setšhabeng. Go ngwalwe ka motho wa boraro, ka lebaka le le fetilego.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane tša mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona.
- Letšatši la matswalo a mohu
- Dithuto tše mohu a di fihleletšego
- Tša mošomo
- Ditiro tše dibotse tše mohu a gopolwago ka tšona mošomong wa gagwe.
- Letšatši leo a hlokoletšego ka lona.

- Seo se hlotšego lehu la gagwe.
- Maloko a lapa le lešika ao mohu a a tlogetšego.
- Lefoko la taelo. Mohlala:
Mohu a ka laelwa ka sereto.
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.

[25]

2.4 POLELO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše maikemišetšo a polelo, e lego go hlohleletša dibapadi.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa.

- Matseno, mmele le mafelelo/thumo
- Matseno e be ao a gogago šedi ya batheeletši
- Diteng di be mabapi le tlhohleletšo go dibapadi.
- Go šomišwe mafoko a makopana a dikgopolo tše bonolo.
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.

[25]

2.5 ATHIKELE/TAODIŠWANA YA KGATIŠOBAKA

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a lemoše setšhaba ka ditšhipi tšeo di šomišwago go hlaba maotwana a difatanaga ka maikemišetšo a go hula le go hlokofatša bengdifatanaga le banamedi.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la kgatišobaka
- Leina la kgwedi le nomoro ya letlakala
- Hlogo ya taba
- Leina la mmegi
- Dintlha di fiwe ka boripana le ka nepagalo ntle le go kgopamiša nnete.
- Go ngwalwe ditaba tše bohlokwa fela.
- Diteng di be mabapi le ditšhipi tšeo di šomišwago go hlaba maotwana a difatanaga ka maikemišetšo a go hula le go hlokofatša bengdifatanaga le banamedi.
- Molaetša wa taodišwana/Athikele o fihlelele mmadi.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.

[25]

2.6 DITSHWAYATSHWAYO

Downloaded from eduresourceza.com

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a laetše gore lenaneo ke lefe, le mabapi le eng, se se mo kgahlilego ka lona ke eng gomme thuto ye a e hweditšego lenaneong ke efe.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina la lenaneo
- Ngwala ka motho wa pele.
- Ngwala ka lebaka le le fetilego.
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a dirišwe.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Batho ba be le kgahlego ya go theeletša lenaneo leo.
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana.
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, šielu mmegelwa go ikgopolela le go ikagela seswantšhokgopolo sa tiragalo yeo.
- Anega ka tsela yeo e ka dirago gore moanegelwa a kgolwe.

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B:****50****PALOMOKA YA TLHAHLOBO:****100**